

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงาน

การวิจัยเรื่องการสร้างเรือลำภาไทยจำลองและการออกแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อการสร้างรายได้ให้กับชุมชนในจังหวัดปทุมธานีมีความมุ่งหมายเพื่อ ศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเรือลำภาไทย ศึกษาตลาดและรูปแบบเรือลำภาไทย ศึกษากระบวนการผลิตเรือลำภาไทย และสร้างเรือลำภาไทยจำลอง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตและเรือลำภาไทยจำลองโดยใช้ วิธีการเลือกแบบเจาะจงดังนี้ใน อำเภอพระนครศรีอยุธยาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้แก่พิพิธภัณฑเรือไทยจังหวัดพระนครศรีอยุธยาศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พิพิธภัณฑเรือจิวและอุต่อเรือจิว และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรได้แก่กลุ่มผู้ผลิตเรือในภาคกลาง กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะ ตามรายละเอียดดังนี้

3. กลุ่มตัวอย่าง

3.1 กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่เป็นแหล่งผลิตและจำหน่าย 5 แห่ง เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิตผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลอง โดยเลือกกลุ่มแบบเจาะจง แบ่งเป็น 3 กลุ่มดังนี้

3.1.1กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัด หัวหน้าพิพิธภัณฑจังหวัด และองค์การบริหารจังหวัดดังนี้ อย่างละ 1 คนรวม 4 คน

3.1.2 ผู้นำกลุ่มที่สร้างผลงานเรือลำภาไทยจำลองทั้ง 5 แห่ง รวม 5 คน

3.1.3 ประชาชนชาวบ้าน และนักวิชาการทางศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์

1) ประชาชนชาวบ้าน 3 คน

2) นักวิชาการทางศิลปะและการออกแบบผลิตภัณฑ์ 5 คน

3.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant)

3.2.1 ผู้ประกอบการ 10 คน

3.2.2 ช่างเรือทำลำภาไทยจำลอง แห่งละ 5 คน จำนวน 5 แห่ง รวม 25 คน

3.3.3 ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ แห่งละ 5 คน จำนวน 5 แห่ง รวม 25 คน

3.3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (General Informant) ผู้บริโภค 10 คน จำนวน 5 แห่ง รวม 50

คน

3. ขอบเขตเนื้อหาในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาในการวิจัยไว้ดังนี้

1. ศึกษาประวัติศาสตร์และและพัฒนาการของเรือลำภาไทยจำลอง
2. ศึกษาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการผลิตเรือลำภาไทยจำลอง
3. ศึกษาสร้างเรือลำภาไทยจำลองเพื่อมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยแบบสำรวจ (Observation) เพื่อใช้ในการสำรวจแหล่งผลิตเรือลำภาไทยจำลอง

แบบสัมภาษณ์ (Interview) มี 2 แบบคือ

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติการ และผู้เกี่ยวข้อง ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรือลำภาไทยจำลอง

2. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลองและแนวทางในการพัฒนา วัสดุ กระบวนการผลิต และรูปแบบ ตลอดจนการบริหารจัดการการผลิตและจำหน่ายในเชิงลึก

3. แบบสังเกต (Observation) มี 2 แบบคือแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เพื่อใช้สังเกตกลุ่มเป้าหมายในภาคกลาง ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และขั้นตอนการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลอง

4. แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group Guideline) ใช้กับกลุ่มต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลองเช่น กลุ่มผู้ประกอบการ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มเยาวชน เพื่อปรึกษาหารือประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ปรากฏในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้แกะสลัก ตลอดจนแนวทางการพัฒนา วัสดุ

กระบวนการผลิตและรูปแบบเชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์ เพื่อนำไปสู่การเพิ่มมูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์ รวมถึงการบริหารจัดการในการผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์

5. แบบประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ผู้วิจัยจะดำเนินการจัดประชุมและลงมือปฏิบัติงานร่วมกับช่างทำเรือลำภาไทยจำลอง และนักวิชาการเพื่อหาแนวทางการผลิตและรูปแบบเชิงพาณิชย์ของผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลองโดยอาศัยผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มกับกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลองตามขอบเขตพื้นที่วิจัยเป็นหลัก

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถตอบคำถามของการวิจัยได้ตามที่กำหนดไว้ ซึ่งมีวิธีการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลอง ประวัติศาสตร์ความเป็นมาและภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลอง ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม อีกทั้งเนื้อหาเกี่ยวกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา โดยค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ จากหน่วยราชการ สถาบันการศึกษา เอกชน ประเภทหนังสือ ตำรา รายงานการประชุม งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ภาคนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าอิสระ อินเทอร์เน็ต และวีดิทัศน์

2. การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากพื้นที่ที่ทำการศึกษาค้นคว้า โดยวิธีการสำรวจจากแบบสำรวจ การสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) แบบสังเกต (Observation) ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แบบสนทนากลุ่ม (Focused Group Guideline) และแบบประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) โดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1 ใช้แบบสำรวจ เพื่อสำรวจแหล่งผลิตผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลอง

2.2 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างกับกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติการ และผู้เกี่ยวข้องที่ประกอบด้วย ประชาชนทั่วไป ผู้ผลิต ผู้ซื้อ ผู้บริโภค นักท่องเที่ยว นักวิชาการ นักบริหาร ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลองหรือผู้ที่อยู่ในชุมชนภาคกลาง ตามกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อสร้างเรือลำภาไทยจำลองเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจและภูมิปัญญาอย่างยั่งยืน

2.3 ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง เพื่อใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ที่มีประเด็นคำถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบุคคล กลุ่มคน และชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นมาและภูมิปัญญาผลิตภัณฑ์เรือสำเภาไทยจำลอง

2.4 ใช้เทคนิคการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและมีส่วนร่วม ใช้สังเกตกลุ่มประชาชนโดยเข้าไปสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชน วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และเหตุการณ์ทั่วไปของชุมชนที่ทำการศึกษาวิจัย และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมและขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เรือสำเภาไทยจำลอง

2.5 ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยให้การสนทนากลุ่มกับกลุ่มคนในชุมชนที่มีแหล่งผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เรือสำเภาไทยจำลอง ด้วยการเชิญผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มเจ้าของกิจการ ช่างแกะสลักไม้ ผู้ซื้อ ผู้จำหน่าย นักวิชาการ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มครั้งละประมาณ ไม่เกิน 10 คน เพื่อปรึกษาหารือประเด็นเกี่ยวกับประวัติ ภูมิปัญญา และแนวทางในการพัฒนา รวมถึงการจัดการด้านการตลาด

2.6 การประชุมเชิงปฏิบัติการ หลังจากเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มจนได้ข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว จะดำเนินการลงมือปฏิบัติงานร่วมกับช่างผลิตเรือสำเภาไทยจำลองและนักวิชาการเพื่อหาแนวทางในการผลิตและรูปแบบเชิงพาณิชย์ ที่เหมาะสม และออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับวัสดุ โดยอาศัยผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และการสนทนากลุ่มกับ ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และประชาชนทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์เรือสำเภาไทยจำลอง เป็นหลัก

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการนำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากภาคสนามมาจัดกระทำดังต่อไปนี้

1. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ มาศึกษาอย่างละเอียด พร้อมจัดระบบหมวดหมู่ ตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้
2. นำข้อมูลจากภาคสนามที่เก็บรวบรวมได้จากแบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งได้จัดบันทึกไว้และในแถบบันทึกเสียงมาถอดความ มาแยกประเภทจัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย
3. นำข้อมูลทั้งที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการ

ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ของ Denzin (1970) คือ การแสวงหาความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งที่แตกต่างกัน

4. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีตรวจสอบคือการสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และแหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ตามแนวคิดของสูกางค์ จันทวานิช (2546 :34) ดังนี้

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น เช่น ภูมิปัญญาที่ปรากฏในวัสดุ กระบวนการผลิต และรูปแบบผลิตภัณฑ์เรือลำภาไทยจำลอง เพื่อนำไปสู่แนวทางในผลิต

2. การวิเคราะห์โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) คือการจำแนกข้อมูลเป็นชนิด ๆ (Typologies) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป โดยการใช้วัฒนธรรมเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ รวมทั้งแนวคิดและทฤษฎี ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมและทฤษฎีหน้าที่นิยม วิเคราะห์ถึงการจัดระเบียบทางสังคม การทำหน้าที่ของระบบย่อยแต่ละโครงสร้างทางสังคมที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมความเชื่อและภูมิปัญญาในการผลิตผลิตภัณฑ์ ทฤษฎีประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรม มาอธิบายประวัติศาสตร์และความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ ทฤษฎีการออกแบบผลิตภัณฑ์ ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ แนวคิดในเรื่องภูมิปัญญาและทุนทางวัฒนธรรม แนวคิดเกี่ยวกับเทคโนโลยี ทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ แนวคิดด้านการตลาด นำมาอธิบายและผลิตภัณฑ์สร้างเรือลำภาไทยจำลองสู่การพัฒนามูลค่าเพิ่มเชิงพาณิชย์

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) พร้อมแสดงตาราง ภาพถ่าย ภาพลายเส้น (Sketch) และสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบประกอบคำอธิบาย